

1_2_ENZYMY

Enzymy - proteiny - urychlují biochemické reakce

- 1 molekula přeměněná v nekatalyzované reakci na 10^6 až 10^{14} molekul přeměněných při reakci katalyz. enzymem

Mechanismus účinku enzymů spočívá ve snížení aktivační energie pro příslušnou reakci (umožňují průběh metabolických pochodů při relativně nízkých teplotách (37°C) a při pH 6,5-7,5 ve vodném prostředí)

V živočišné buňce je 1000 až 4000 různých enzymů

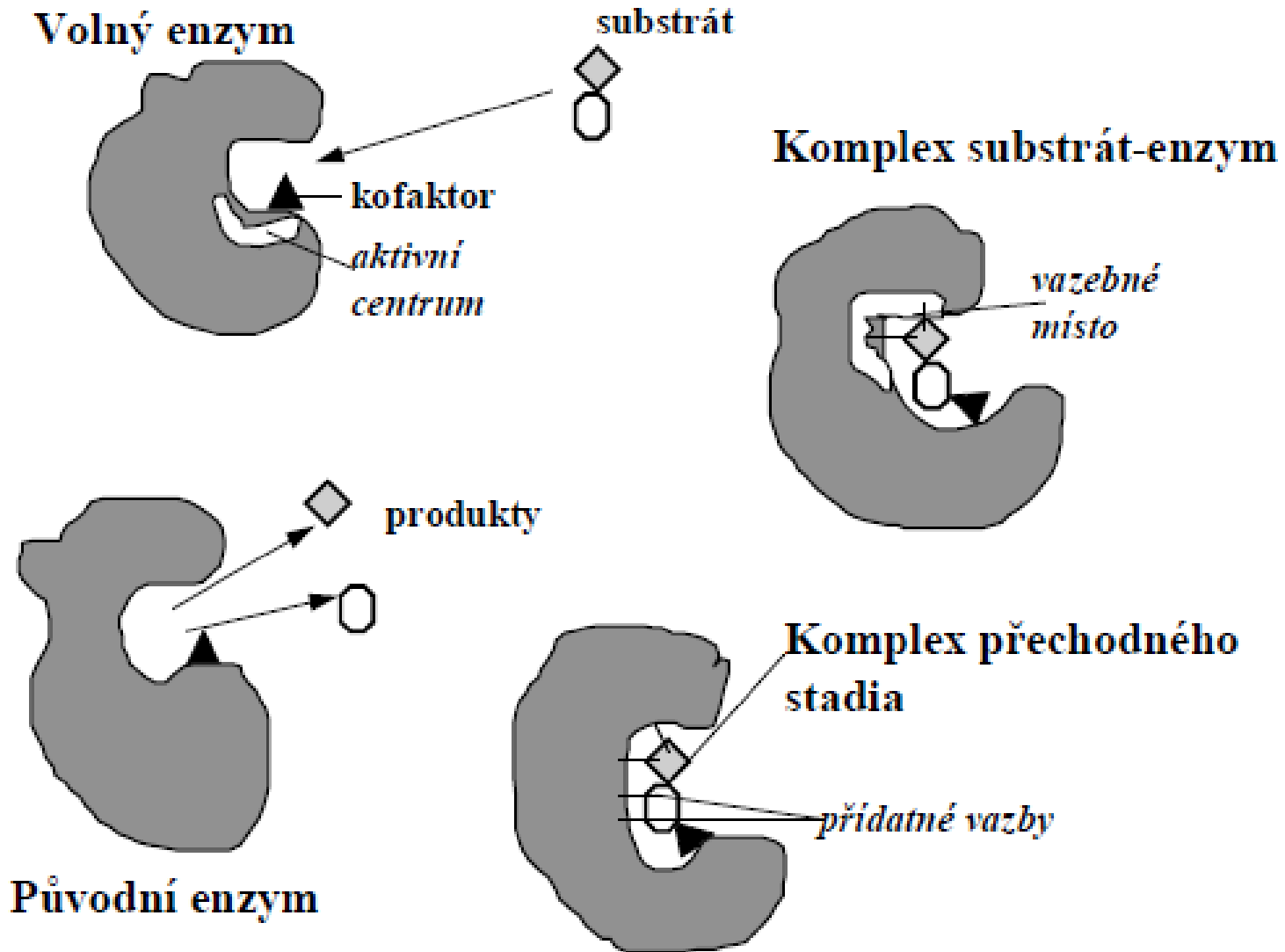
- bílkovinná část - **apoenzym**, nebílkovinná - **koenzym**
- látky vstupující do reakce - **substráty**, látky vznikající - **produkty**
- **Reakce** : substrát se váže na specifické vazebné místo na molekule enzymu (vazebné místo je vklíněno do prohlubně enzymu tzv. aktivní centrum)

Enzymatická reakce-princip

Vazba substrát - enzym :

- prostřednictvím **nekovalentní iontové vazby**
- **vodíkových a hydrofobních můstků**
- **van der Waalsových interakcí**

- Na **funkční skupiny aminokyselinových zbytků** akt.v.místa enzymu jsou napojeny **koenzymy, příp.atomy kovu** (metaloenzymy), účastní se katalyzované reakce

- Funkční skupiny **aktivují substrát a snižují energii**, která je potřebná pro vytvoření vysokoenergetického intermediárního stadia

Vazba enzym-substrát

Patobiochemie regulací enzymové aktivity

Inhibice enzymové aktivity

Účinek četných léků nebo toxinů spočívá ve schopnosti **inhibovat enzym**.

Nejsilnější inhibitory- váží se **kovalentně** k funkčním skupinám aktivního místa, příp. jako **analogy substrátové molekuly** - tvoří s enzymem komplexy

Rychlost enzymové reakce:

a) koncentrací **substrátu, produktu**

b) koncentrací **aktivátorů**, koncentrací **inhibitorů**

Vztah mezi rychlostí enzymové reakce a koncentrací substrátu - dán rovnicí podle Michaelise a Mentenové

Produkty aj. fyziologické inhibitory mohou soutěžit se substrátem o vazbu v aktivním centru enzymu a tak zpomalovat rychlost reakce

Fyziologická regulace metabolických drah – schopnost měnit rychlost průběhu metabolických reakcí v dané metabolické dráze pomocí aktivace enzymů, které katalyzují její nejpomalejší článek

Enzymy mají tzv. allosterické aktivátory nebo inhibitory tj sloučeniny, které se váží na jiné místo v molekule enzymu než je aktivní centrum a ovlivňují tak **konformaci** molekuly enzymu

Regulace také - fosforylací nebo modulátorovými proteiny

Isoenzymy: enzymy, které mají odlišný sled aminokyselin v peptidovém řetězci, ale **katalyzují stejnou reakci**

Reverzibilní inhibice aktivního centra

- Enzymový inhibitor je sloučenina, která snižuje rychlost reakce **vazbou na enzym**. Reverzibilní inhibitory- vazba není kovalentní, mohou se od enzymu odpoutat. Produkty - jsou reverzibilními inhibitory své vlastní reakce.

Kompetitivní inhibice

- Reverzibilní inhibitor může soutěžit o vazbu v aktivním centru se substrátem a vytvářet s enzymem komplex, ten může disociovat na volný enzym a inhibitor

Nekompetitivní inhibice

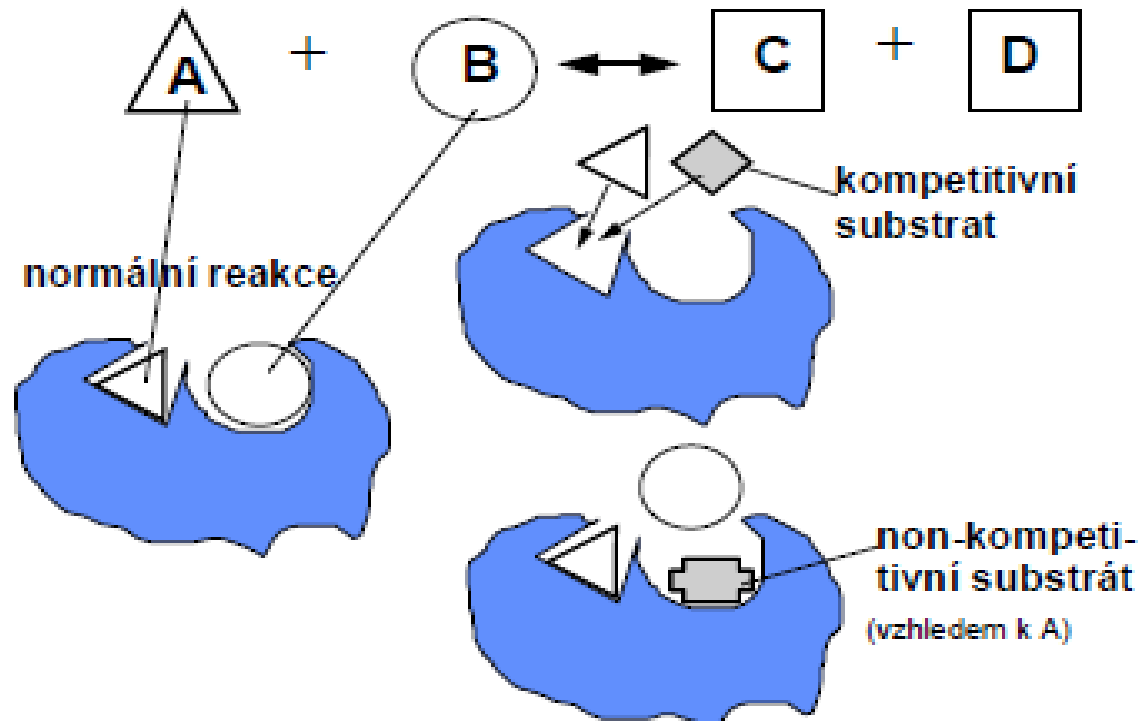
- Tento inhibitor nesoutěží o vazebné místo, ale jeho vazba na enzym snižuje koncentraci aktivního enzymu, tj. snižuje vždy V_{max}

Schéma inhibice

Při **kompetitivní inhibici** o vazebné místo pro substrát A soutěží strukturálně velmi podobný jiný substrát.

Při nekompetitivní inhibici substrát A se dostane na své vazebné místo, ale pozici na vazebném místě jeho partnera tj. substrátu B zaujímá non-kompetitivní inhibitor (vzhledem k substrátu A), který je ale kompetitivní vzhledem k B.

U **nekompetitivní inhibice** se inhibitor váže na komplex substrát-enzym.

Nekompetitivní inhibice

- **nekompetitivní inhibitor** se váže pouze na komplex enzym–substrát (když enzym váže substráty regulovaně):
- první molekula substrátu navodí změny v konformaci molekuly enzymu, otevře se vazebné místo buď pro kosubstrát nebo pro inhibitor. Nekompetitivní inhibitor snižuje jak K_m , tak V_{max} .

Irreverzibilní kompetitivní inhibice

- **molekuly inhibitoru** - strukturálně podobné substrátu se **vážou kovalentně** nebo tak **pevně v aktivním centru**, že z této vazby nemohou být vytěsněny. Tento způsob-častým mechanismem účinku léků nebo antimetabolitů

Příklady irreverzibilní kompetitivní inhibice

Inhibitor	Enzym	Účinek, použití
aspirin	cyklooxygenasa	protizánětlivý efekt
allopurinol	xanthinoxidasa	léčení dny
5-fluorouracil	thymidylátsynthasa	kancerostatikum
penicilin	transpeptidasa	antibiotikum
sarin	cholinesterasa	bojový plyn
β -aminopropionitril	lysoxidasa	abnormální sesíťování kolagenu (lathyrismus)

Mechanismus účinku irreverzibilních inhibitorů

- **změna afinity vazebného místa** - substrátový analog má velmi reaktivní skupinu, která není v přirozeném substrátu a která **trvale blokuje aktivní centrum pro substrát** (kovalentní vazba s aminokyselinovým zbytkem)

Příklad resistance

Indukcí β -laktamasy jsou takto pozměněna tzv. β -laktamová antibiotika :

➤ **peniciliny, cefalosporiny, karbapenemy**

Obdobný účinek může mít indukce:

➤ **acetyltransferasy, fosfotransferasy nebo nukleotidyltransferasy na aminoglykosidy**

➤ **acetyltransferasa na chloramfenikol**

Další mechanismy regulace enzymové aktivity

Alosterické regulace

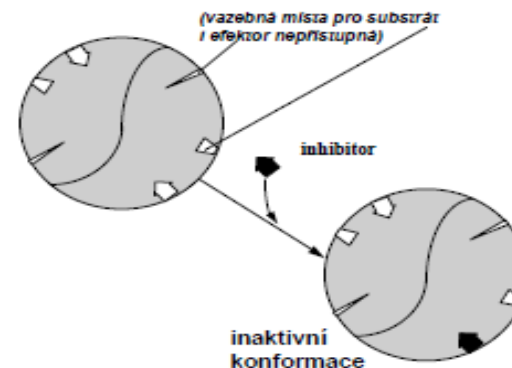
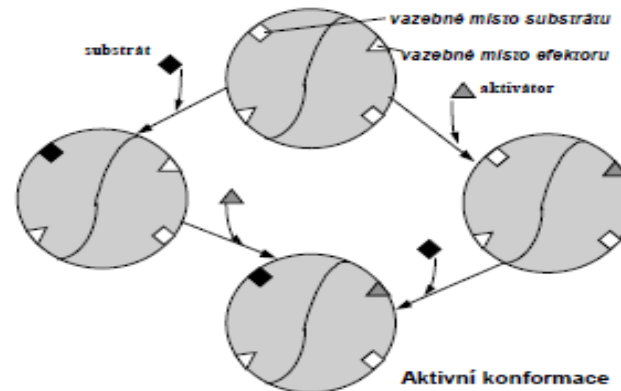
Alosterický efektor se reversibilně váže na jiné místo, než je aktivní místo enzymu.

Tato vazba navodí : konformační změnu aktivního místa,

a to tak, že buď dojde

k aktivaci enzymu

nebo jeho inhibici

Schéma alosterické aktivace a inhibice

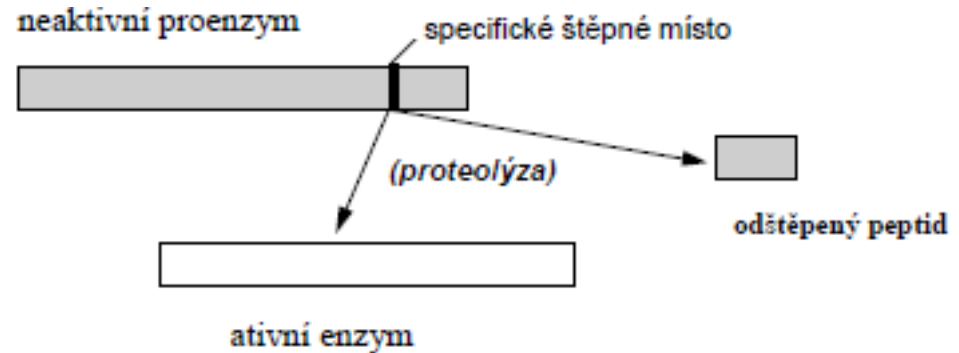
Další mechanismy regulace enzymové aktivity

Kovalentní modifikace - fosforylací hydroxylové skupiny fosforylasakinasou. Fosforylace enzymu **aktivuje aktivní místo** enzymu → aktivní konformace, defosforylace → inaktivace.

Limitovaná proteolýza - aktivace je navozena **odštěpením krátkého peptidu** z polypeptidového řetězce, tzv. proenzymu nebo enzymogenu

✓ vede ke změně konformace aktivního místa, které může v této formě **navázat substrát**

Příklad: chymotrypsinogen → chymotrypsin
prothrombin → thrombin

Poznámka: - proteolytické pankre slinivce jako prekurzory, se aktivují v lumen střeva. Jinak by natrávily vlastní tkáň pankreatu.

➤ Indukce syntézy enzymu

množství enzymu v buňce závisí na rychlosti jeho syntézy nebo degradace (trvá několik hodin až dní, předcházející způsoby regulací aktivity jsou minutové záležitosti)

➤ Potlačení syntézy enzymu

Příklad: tímto mechanismem -potlačením syntézy - působí např. omeprazol – potlačuje syntézu proteinu tzv. protonové pumpy v žaludeční sliznici, brání tak produkci HCl. Používá se proto pro snížení acidity žaludečního sekretu a tím omezení jeho agresivního účinku (léčba vředové choroby)

➤ Zpětnovazebná regulace

konečný produkt reguluje rychlost své vlastní syntézy, konečný produkt může metabolickou dráhu inhibovat nebo příbuzný metabolit může aktivovat regulační (klíčový) enzym

Konečný produkt může regulovat svoji vlastní syntézu - působením na gen pro transkripci klíčového enzymu metabolické dráhy - mnohem pomalejší proces než regulace allosterickým mechanismem.

Klasifikace a názvosloví enzymů

Třídy enzymů:

1. oxidoreduktasy
2. transferasy
3. hydrolasy
4. lyasy
5. isomerasy
6. ligasy

Koncovka názvu enzymů: substrát + -asa

Př. laktátdehydrogenasa, amylasa,
alkoholdehydrogenasa, aspartáttransaminasa...